

ma apostolskim kojega je bitni dio oproštenje grijeha i Isusove smrti koju neki današnji egzegeti pokušavaju prikazati u svjetlu velikog Pomirbenog dana (usp. Lev 16) u Lk 22 – 24 (npr. F. G. Carpinelli), a na tragu Lk 22,19s i Dj 20,28. Osvrt na njih je »tek usput (...) radi potvrde, korekcije ili nadopune ishoda istraživanja na tekstovima evanđelja« (str. 25).

Autor zaključuje svoju disertaciju navodeći nužnost redundantnog govora o opraštanju koji je i inače tipičan za Luku, tj. trostrukog načina govora o opraštanju da bi naglasio njegovu važnost.

Kao nedostatak se može navesti i korištenje nekih bibliografskih jedinica koje su već doživjele popravljena ili posve nova izdanja.

D. Tokić je svojom disertacijom upotrijebio prazninu govora o Božjoj milosrdnoj ljubavi prema čovjeku, pa je taj biblijski govor dobrodošao u hrvatski narod i s pastoralnog aspekta kao vrlo aktualan.

Mario Cifrak

MARTIN ZADRANIN, O. P.,
Abstractiones de Libro Sententiarum
(13./14. st.), *Editio princeps*, prir.
Marijan Biškup, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2006., 196. str.

Pisanje sustavne povijesti teologije u Hrvata još uvijek je zadaća ili projekt koji strpljivo čeka svoje autore. Za sada postoje tek pojedinačni (informativni) prilozi M. Vanina, I. Goluba, F. Šanjeka, Đ. Kokše i drugih koji su pokušali bar djelomično rasvijetliti početke i razvoj teologije na hrvatskim prostorima, odnosno kod nekih hrvatskih teologa. Poznato je da među tim hrvatskim teozima ima nemali broj onih

koji su svojim učenjem i pisanjem teoloških traktata iza sebe ostavili duboke i neizbrisive tragove ne samo na našem ozemlju nego i diljem Europe. No, ti tragovi još uvijek nisu dovoljno istraženi niti osvijetljeni.

Dominikanac Martin Zdranin (13./14. st.) svakako je jedan od onih hrvatskih teologa koji zaslužuju posebnu pozornost. Nažalost, o njemu ima vrlo malo pouzdanih povijesnih podataka. Kako se vidi iz njegova nadimka, podrijetlom je iz Zadra, a bio je član Lombardijske dominikanske provincije. Nakon što je završio teološke studije u Parizu, predavao je teologiju na jednom dominikanskom učilištu u sjevernoj Italiji. Tamo je i nastao njegov vrlo zanimljiv teološki spis *Abstractiones de Libro Sententiarum* (*Izvaci iz komentara Sentencija*). Paleografska analiza rukopisa *Abstractiones* potvrđuje da je spis nastao početkom 14. st. Sam rukopis vjerojatno je bio u funkciji predavanja Martina Zdranina, ali i kao plod njegova profesorskog rada. Riječ je o komentaru *Sentencija* Petra Lombardskog, koje su tijekom gotovo četiri stoljeća predstavljale opći priručnik teologije na europskim učilištima. Znano je da su gotovo svi poznatiji srednjovjekovni učitelji teologije komentirali Petrove *Sentencije* i time započimali svoje profesorske karijere. Tako su svoje poučavanje teologije temeljili upravo na djelu Petra Lombardskog. Tek će u visokoj skolastici *Sentencije* postupno ustupati mjesto golemim teološkim *Summama* (poput one od Tome Akvinskoga ili Ivana Fidanze/Bonaventure iz Bagnoreggia).

Prije iznošenja samoga teksta Zdraninova rukopisa, priređivači nas ukratko upoznaju s osobom Martina Zdranina, potom se iznosi paleografska analiza rukopisa te kratki uvod/upoznavanje *Sentencija* Petra Lombardskog. Sve to, dakako, pomaže čitatelju u lakšem i boljem razumi-

jevanju teksta kodeksa Martina Zadrani-
na. Jednako tako, precizna kazala na kraju
knjige (*Kazalo osobnih i zemljopisnih ime-
na* te *Pojmovno i Biblijsko kazalo*) uveli-
ke olakšavaju čitatelju snalaženje i svoje-
vrstu »šetnju« Zadrantinovom tekstu ma-
nuskripta.

Kako nas izvješćuje priređivač Za-
draninova teksta, kodeks je pisan na perga-
meni, veličine obične četvrtine, a ima 105
listova. Izveden je oblom minuskulom,
a slova su pažljivo izvođena, s relativno
brojnim kraticama. Tekst *Abstractiones* u
strogom smislu obuhvaća prvih 87 listova
kodeksa, s na ostalima isti autor iznosi svoj
Tractatus de potentiis anime (*Rasprava o
moćima duše*).

Tekst Martina Zadrani-
na počinje saže-
tom raspravom *De fide*, tj. o vjeri i (doduše,
nešto manje) o nadi, dakle o teološkim krje-
postima (ne govori, začudo, o ljubavi! No, u
tom dijelu rukopisa nedostaje list izvornog
teksta). Slijede zatim autorova promišljanja
i rasprave o različitim teološkim pitanjima,
koje možemo podijeliti u tri skupine: prva
započinje raspravom *De essentia Patris* (o
Očevoj biti), nakon čega slijede tekstovi:
De Trinitate (o Trojstvu), *De potentia Dei*
(o Božjoj moći), *De sapientia* (o mudrosti),
De dispositione (o dispoziciji), *De predesti-
natione* (o predestinaciji), *De voluntate Dei*
(o Božjoj volji), *De operatione Dei* (o Bož-
jem djelovanju), *De angelis* (o anđelima) s
podnaslovima: *Quomodo angeli creati fu-
erunt* (kako su stvoreni anđeli), *De perfecti-
one angeli secundum tempus* (o savršenstvu
anđela gledom na vrijeme), *Angelos qui ce-
ciderunt creavit* (o stvaranju palih anđela),
De ordine et numero angelorum (o redu i
broju anđela).

Druga skupina rasprava donosi slje-
deće teme: *De operibus sex dierum* (o šest
dana stvaranja), *De primo homine in pa-
radiso* (o prvom čovjeku u raj), *De col-
locatione primi hominis* (o smještanju pr-

vog čovjeka [u raj]), *De statu primi homi-
nis* (o stanju prvoga čovjeka), *Lignum vite
boni et mali* (o stablu života dobra i zla),
Cur mulier serpentem non horruit (zašto
se žena [Eva] nije bojala zmije), *De pecca-
to originali* (o istočnom grijehu), *De bap-
tismo* (o krštenju), *De peccatis et vitiis* (o
griješima i manama), *De circumcisione* (o
obrezanju), *De lege Moysi* (o Mojsijevu
zakonu), *De mandatis duarum tabularum*
(o zapovijedima dviju ploča), *De sacrifici-
is veteris testamenti* (o žrtvama Starog za-
vjeta), *De morte Christi* (o Kristovoj smr-
ti), *De Christo* (o Kristu), *De Trinitate* (o
Trojstvu), *De Verbo* (o Riječi), *De anima
Christi* (o Kristovoj duši).

Zadrantinov rukopis završava skola-
stičkom filozofskom raspravom (temelje-
nom na Aristotelu) o duši i o njezinim mo-
ćima (*De viribus anime vegetabilis*, *De vi-
ribus anime sensibilis*). Ova rasprava ne
ulazi u sadržaj *Sentencija*; vjerojatno je ri-
ječ o izboru iz djela Martina Zadrani-
na.

Martin Zadrantin se u svojoj teolo-
škoj argumentaciji često i obilno služi sve-
topisamskim citatima i dokazima, kao i na-
vođenjem raznih spisa zapadnih crkvenih
otaca i naučitelja, posebice djela sv. Augu-
stina, što je bilo uobičajeno kod onodob-
nih katoličkih teologa, zatim spisa sv. Je-
ronima, Grgura Velikog, Ambrozija i Huga
od sv. Viktora. Ovaj nedostatak zanimanja,
odnosno navođenja teoloških misli istoč-
nih crkvenih otaca govori o posljedicama
podjele ili raskola između kršćanskog Isto-
ka i Zapada iz XI. st.

Abstractiones de Libro Sententiarum
Martina Zadrani-
na najstariji je sustavni pri-
kaz temeljnih teoloških traktata i moralno-
praktičnih tema iz pera jednoga hrvatskog
teologa. Slobodno se može reći kako je ri-
ječ o prvoj sustavnoj raspravi i o prvom na-
ma poznatom teološkom udžbeniku za viso-
koškolski bogoslovni studij, kojega je napi-
sao neki hrvatski teološki pisac. Prema to-

me, osim kao znanstveno djelo svoga vremena, Zadraninov rukopis ima veliku važnost i za povijest hrvatske kulture uopće. Zbog toga, neupitna je i izvan svake dvojbe važnost objavljivanja ovoga djela, jer je riječ o značajnoj osobi iz hrvatske znanstvene teološko-kulturalne povijesti.

Priređivaču ovoga djela, zajedno s njegovim suradnicima, zasluženom pripadaju sve pohvale za trud oko objavljivanja

Zadraninovich *Abstractiones*, jer objavljivanje toga djela Martina Zadranina značajan je doprinos proučavanju kako naše hrvatske, tako i europske teologije na prijelazu iz monastičke teologije predskolastike u doba visoke skolastike. Doista, riječ je o knjizi koja, bez dvojbe, predstavlja važan doprinos znanstvenoj, kulturnoj, pa i društvenoj javnosti u Hrvatskoj.

Ivan Karlić

ADRESE SURADNIKA

Eberhard SCHOCKENHOFF, Werthmannplatz 3, 79 098 Freiburg, Njemačka

Elvio BACCARINI, Omladinska 14, 51 000 Rijeka

Dubravka HRABAR, Trg maršala Tita 3, 10 000 Zagreb

Nenad MALOVIĆ, Vlaška 38, pp. 432, 10 001 Zagreb

Božo LUJIĆ, Vlaška 38, pp. 432, 10 001 Zagreb

Mario CIFRAK, Vlaška 38, pp. 432, 10 001 Zagreb

Lidija MATOŠEVIĆ, Radićeva 34, 10 000 Zagreb

Ivica ZVONAR, Strossmayerov trg 2, 10 000 Zagreb

Miljenko ANIČIĆ, Strossmayerov trg 5, 31 400 Đakovo

Ivan LEUTAR, Alte Gasse 15 a, D-86152 Augsburg, Njemačka

Leopold NEUHOLD, Schubertstraße 23, A-8010 Graz, Austrija

Zdravka LEUTAR, Nazorova 51, 10 000 Zagreb

Josip ŠIMUNOVIĆ, Vlaška 38, pp. 432, 10 001 Zagreb